

LENJIN I DEMOKRATIZAM U PARTIJI
(Teze)

1.

Već iz dosadašnjih povijesnih iskustava proizlazi da su za uspješan razvitak socijalizma kao novih, humanijih i slobodnijih društvenih odnosa presudna dva pitanja: koncepcija države u socijalizmu (pitanje njezina jačanja ili odumiranja, razvitak državnog birokratskog aparata ili radničkog i društvenog samoupravljanja) i pitanje partije kao avangarde s obzirom na njezino ustrojstvo i sposobnost da bude inicijator sve demokratskijih i slobodnijih odnosa u socijalizmu.

2.

U navedenoj konstataciji prvo pitanje (koncepcija države u socijalizmu) opće je pitanje svakog socijalizma. Drugo pitanje, u navedenoj formulaciji, odnosi se samo na dosadašnji razvoj socijalizma u kojem je dominirala jedna komunistička ili socijalistička partija. Problem koji ovdje slijedimo postavljat će se naravno u mnogo čemu drugačije u svim onim slučajevima gdje će postojati politički pluralizam, a to znači u gotovo svim razvijenim društvima.

3.

U Lenjina imamo načelne odgovore i za jedno i za drugo pitanje, kao i niz vrlo značajnih praktičkih iskustava i inicijativa. Sasvim je razumljivo da je, kao u svakoj povijesnoj djelatnosti, u Lenjinovoj povijesnoj praksi moralo biti prisutno mnogo toga specifično nacionalnog, pri čemu međutim Lenjin nikada nije gubio s uma opće i principijelno.

Tek je Staljin, koji nije imao smisla za kritičku distanciju prema pojedinačnom i specifičnom, apsolutizirao neke momente u Lenjina, kao što je i svoju pragmatičku povijesnu praksu uzdizao na princip.

4.

Lenjin je bio prisiljen da u razdoblju oštrem borbe protiv kontrarevolucije i u razdoblju ratnog komunizma često upotrijebi i najradikalnije formulacije u vezi s funkcijom i karakterom dikta-

ture proleterijata, ili da inzistira na jačem centralizmu ili čak i da sužava demokratičnost u partiji. Staljin je u svojoj birokratsko-etatističkoj koncepciji socijalizma, od samih početaka svoje vlasti, iskorištavao takve Lenjinove stavove i u onim situacijama koje su se već bitno razlikovale od vremena otvorene kontrarevolucije. Proglašavajući svako plediranje za partijski demokratizam anti-partijnošću Staljinu je uspjelo da partiju pretvori u poslušni mehanizam partijsko-državnog vrha. Primjenjujući uz to i policijske metode u partijskom životu, on je drastičnim mjerama uspio skršiti revolucionarni duh i elan jednoj političkoj organizaciji koja samo u dosljednom provođenju revolucionarnog procesa ima svoj povijesni smisao.

5.

Marksistički prilaz velikom Lenjinovu djelu treba stoga **prvo** uočiti izvanrednu Lenjinovu kreativnost u rješavanju posebnih zadataka i situacija, njegovu genijalnu sposobnost da sjedini posebno i opće, da od principijelnog ne previdi posebno i da jednu posebnu situaciju ne uzdiže na općenitost; **drugo**, shvatiti neke principe, opće stavove, načelne zaključke itd. koji i danas, u razvijenijim situacijama, a posebno u socijalizmu, imaju još uvijek izvanredno značenje (npr. neki rezultati analize imperijalizma, stav o sovjetima i odumiranju države, stav o nacionalnom pitanju itd.).

6.

S obzirom na problem partije, kao avangardne organizacije proletarijata i socijalističkih snaga, u Lenjinovu rješavanju tog pitanja treba također jasno sagledavati specifično rusko (što može vrijediti i za sve slične slučajeve), kao i još općenitije i načelnije što vrijedi za svaki uspješan razvoj partije i njezine borbe za socijalizam: a u socijalizmu za stvarno daljnje oslobođenje ličnosti, što je prvenstveni i povijesni zadatak socijalizma.

7.

Staljinizam je i u tom pitanju istakao i apsolutizirao one momente koji su proizlazili iz potpuno specifične ruske situacije, i to u jednom posebnom i najtežem trenutku postojanja mlade sovjetske vlasti.

U ovim tezama nećemo se zadržavati na problemu ustrojstva partije prije revolucije, jer je poznato da je u tom razdoblju Lenjinova partija bila ilegalna te se kao takva morala pridržavati nekih načela koja proizlaze iz karaktera ilegalnosti, pri čemu su prerogative centra uvijek naglašenije.

8.

Nas sada mnogo više zanima problem ustrojstva i unutrašnjeg »mehanizma« partije nakon oružane revolucije, dakle u razdoblju kada je partija bila na vlasti.

S obzirom na taj momenat možemo također kazati da se ili prešućuju, ili ne poznaju ili falsificiraju **stvarna** Lenjinova partijska praksa i njegova gledanja na unutarpartijski život, od kojih je katkad, zbog određenih situacija, morao odstupiti, što se kasnije u staljinizmu opet proglasilo principom.

9.

Upravo zato što smatram da u **svim dosadašnjim** slučajevima razvoj socijalizma bitno zavisi od razvijenosti demokratizma u partiji — upravo je zato potrebno u Lenjinovoj koncepciji partije i samoj partijskoj praksi i u najtežim danima revolucije naglasiti ne »gvozdenu disciplinu«, »monolitnost« i sl. Te karakteristike odgovaraju samo određenim situacijama i nužno će uvijek odgovarati, kao što se opet kasnije i veoma lako zloupotrebljavaju. Treba naglašavati ono što je bila bitna osnova Lenjinove partije — **demokratičnost**. Upravo na osnovi široke demokracije, u konstantnom i često oštrom dijalogu, raspravi i polemici o najkrupnijim i najodsudnijim pitanjima novog i mladog socijalističkog društva (u njegovoj najnerazvijenijoj fazi) Lenjin je i sam dolazio do novih spoznaja i preciznijih gledanja na pojedine probleme.

10.

Kad razmotrimo Lenjinovu konkretnu povijesnu praksu, i to u najtežim danima revolucije (od 1917—1921), onda ćemo moći zaključiti ovo:

a) sve bitne odluke donose se u partiji nakon demokratske, ravnopravne i potpuno slobodne rasprave;

b) opozicioni stavovi (što ne treba brkati s frakcionaštvom, jer frakcija znači partija u partiji) pojedinaca ili pojedinih grupa u vezi s određenim, često i veoma značajnim problemima, za Lenjina je sasvim razumljiva stvar. Karakteristično je da je Lenjin u vezi sa separatnim mirom s Austro-Njemačkom i oštrom opozicijom Moskovskog oblasnog biroa iznosio i ovo mišljenje: »Potpuno je prirodno da drugovi koji se oštro razmimoilaze sa CK u pitanju separatnog mira oštro napadaju CK i izražavaju uvjerenje u neizbježnost rascjepa. Sve je to najzakonitije pravo članova partije, sve je to potpuno razumljivo.« (Članak »Čudno i čudovišno«);

Sasvim je razumljivo da je svakom vođi jednog pokreta, pa tako i Lenjinu, bilo u prvom redu stalo do jedinstva pokreta i izbjegavanja rascjepa te je zbog toga činio i kasnije mnoge ustupke pojedinim strujama u partiji. Ali u odlučnim pitanjima, od kojih je po njegovou mišljenju zavisila sudbina revolucije, nije popuštao, pa makar i uz cijenu rascjepa;

c) pravo tih drugova ili grupa, koji u vezi s određenim pitanjima stoje u opoziciji, da iznose svoje stavove javno, putem štampe i prije kongresa tako da bi kongres, koji se održava svake godine, na temelju različitih stavova i prethodnih rasprava mogao

meritornije donositi stavove i zaključke. (Primjeri: opozicija Moskovskog oblasnog biroa i dijela članova CK u vezi s pitanjem Brest-Litovskog mira; opozicija Sapronova, Osinskog i Maksimovskog u vezi s rukovođenjem privredom; opozicija Trockog i Buharina u vezi s problemom sindikata; radnička opozicija na čelu sa Šljapnikovim i Kollontajevom u vezi s rukovođenjem privredom, birokratizmom itd.);

d) nitko zbog toga nije optuživan kao »antipartijski element«, što je kasnije u staljinizmu bilo identično s neprijateljem socijalizma, iako je bilo oštrih riječi i ocjena. A radilo se često o veoma krupnim razlikama, veoma oštrim kritikama i nekim stavovima za koje je Lenjin smatrao da mogu čak i kontrarevolucionarno djelovati;

e) Lenjin je pledirao za zabranu opozicionih grupa tek 1921. god. kada je građanski rat završio, ali kada je i zemlja bila totalno dezorganizirana, radnička klasa veoma oslabila i situacija bila u svakom pogledu neizmjereno teška i odsudna. Lenjin je u tom trenutku smatrao da još jedino partija može stvar izvući iz teškoća i pledirao za jedinstvo pod svaku cijenu. Iz situacije, kao i iz daljnjih konzekvencija, vidi se da je Lenjin to shvatio kao **privremenu mjeru** koja je odgovarala težini danog trenutka. Da je tako govori ne samo dotadašnja njegova praksa, nego i prijedlog da se glavni predstavnik »radničke opozicije« Šljapnikov primi u CK, kao i Lenjinov prijedlog da se »može i treba dati mjesta članovima partije u specijalnim publikacijama, zbornicima itd. za što je moguće temeljitiju izmjenu mišljenja o svim spomenutim pitanjima« (Iz projekta rezolucije X kongresa RKP (b) o sindikalističkom i anarhističkom skretanju u partiji).

11.

Bit Lenjinove koncepcije partije za **taj povijesni period** jest široka unutrašnja demokracija, stvaranje jedinstva puteva razlika i demokratske borbe mišljenja, a u praksi pridržavanje onoga što se zaključilo.

Kasnija Staljinova teza i shvaćanje o »monolitnoj partiji« jest vješto iskorištavanje i apsolutiziranje odluke iz 1921. godine i u situacijama koje su već bile mnogo lakše za sovjetsku vlast, eliminiranje bitnog dijalektičkog trenutka svakog procesa pa tako i partijskog — unutrašnjih suprotnosti, i u ovom konkretnom slučaju demokracije i slobode.

Eliminirajući postepeno unutrašnji demokratizam u partiji, proglašavajući svaku opoziciju odmah frakcionaštvom i neprijateljstvom, ne otvarajući nikakve alternative u rješavanju presudnih pitanja — život partije doveo je do toga da je policijskim metodama rješavao partijska i ostala socijalistička pitanja. Degenerativni procesi bili su nužna posljedica takve prakse. A ona je, iako su se pozivali na Lenjina, bila duboko suprotna Lenjinovu stvaralaštvu i ljudskom odnosu.